

Sygn. akt I PZ 19/10

POSTANOWIENIE

Dnia 18 października 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z powództwa T. R.

przeciwko B. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 października 2010 r.,

zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 8 kwietnia 2010 r.,

1. oddała zażalenie;

2. nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu stronie

**pozwanej kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu
zażaleniowym.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy– Sąd Pracy w K. wyrokiem z 4 listopada 2009 r., oddalił powództwo T. R. przeciwko B. B.- prowadzącej działalność gospodarczą jako Firma Handlowo- Usługowa W. o odszkodowanie (470 zł), wynagrodzenie za okres choroby (405 zł), wynagrodzenie za godziny nadliczbowe (5.824,99 zł) i o ustalenie.

Rozpoznając apelację powódki od powyższego wyroku, Sąd Okręgowy wyrokiem z 8 kwietnia 2010 r., oddalił apelację i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 450 zł tytułem kosztów postępowania odwoławczego, na które składały się koszty zastępstwa procesowego pozwanej przez profesjonalnego pełnomocnika, ustalone zgodnie z art. 98 k.p.c. w związku z § 13 ust. 1 pkt 1, § 12 ust. 1 pkt 2 w związku z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163 poz. 1348 ze zm.).

Zasądając od powódki na rzecz strony pozwanej kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, Sąd Okręgowy kierował się ogólną zasadą, wyrażoną w art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę jest obowiązana zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony.

Powódka była reprezentowana w procesie prawie od początku przez fachowego pełnomocnika, będącego radcą prawnym, i ani przed Sądem pierwszej instancji, ani przed Sądem drugiej instancji - pomimo złożenia wniosku przez pełnomocnika strony przeciwnej o zasądzenie kosztów postępowania - nie wskazywała na jakiegokolwiek okoliczności, które przemawiałyby, na wypadek nieuwzględnienia jej powództwa, za nieobciążaniem jej tymi kosztami. W szczególności nie powoływała się na okoliczności dotyczące jej sytuacji materialnej i rodzinnej. Oddalając powództwo, Sąd Rejonowy obciążył powódkę kosztami postępowania według stawki minimalnej, przewidzianej powołanymi przepisami.

Wnosząc apelację, pełnomocnik powódki powinien był wziąć pod uwagę, że apelacja powódki może zostać oddalona, a w takiej sytuacji, przy zgłoszeniu wniosku strony przeciwnej, Sąd Okręgowy może obciążyć ją kosztami zastępstwa procesowego, od których pracownik nie jest zwolniony. Dbając z należytą starannością o interesy strony, którą reprezentuje, pełnomocnik powódki mógł więc powołać takie szczególne okoliczności - o których Sądowi nie wiadomo, jeżeli nie zostaną ujawnione w procesie przez same strony - a które dawałyby Sądowi możliwość rozważenia, czy należałoby zastosować wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Artykuł 3 k.p.c. zobowiązuje strony do

wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, w tym także do przedstawiania takich okoliczności, które mogą mieć wpływ na rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie kosztów procesu. Sąd kierując się zasadą kontrydiktoryjności procesu, nie powinien działać z urzędu w sytuacji bezczynności pełnomocników będących adwokatami lub radcami prawnymi, niewykazujących istnienia przesłanek do zastosowania art. 102 k.p.c. Sąd Okręgowy nie znalazł natomiast żadnych innych przesłanek związanych z przebiegiem procesu, znanych mu z urzędu, przemawiających za uwzględnieniem zasady słuszności w niniejszej sprawie, przez odstąpienie od obciążenia powódki kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez pozwaną (art. 102 k.p.c.). Zasadzając od powódki na rzecz pozwanej koszty postępowania odwoławczego, Sąd Okręgowy miał również na uwadze fakt, że kwota zasądzona z tego tytułu w wyroku nie jest wygórowana i stanowi minimalną stawkę przewidzianą powołanymi na wstępie przepisami.

Zażalenie na zawarte w wyroku Sądu Okręgowego z 8 kwietnia 2010 r. postanowienie w przedmiocie rozliczenia kosztów procesu wniósł w imieniu powódki jej pełnomocnik. Zażalenie, dotyczące zasądzenia od powódki na rzecz pozwanej w przedmiotowym postanowieniu zwrotu kosztów procesu w kwocie 450 zł, formułuje zarzut naruszenia art. 102 k.p.c., poprzez nieuwzględnienie sytuacji materialnej powódki, stanowiącej szczególnie uzasadniony wypadek w rozumieniu tego przepisu, w którym sąd może nie obciążać w ogóle strony przegrywającej kosztami albo zasądzić od niej tylko część kosztów.

Pełnomocnik skarżącej wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez odstąpienie od obciążenia powódki kosztami procesu, ewentualnie o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej tylko części kosztów.

W uzasadnieniu zażalenia pełnomocnik skarżącej podniósł, że okolicznością uzasadniającą zastosowanie art. 102 k.p.c. jest w niniejszej sprawie sytuacja materialna powódki. Powódka jest osobą bez majątku i oszczędności, nie posiada własnego mieszkania i od października 2009 r. do chwili obecnej zajmuje pokój w wynajmowanym przez jej córkę mieszkaniu. Jedynek środkiem utrzymania powódki jest zasiłek dla bezrobotnych, który został jej przyznany w najniższym wymiarze decyzją Prezydenta Miasta K. z 13 października 2009 r. na okres 6

miesiący. W takiej sytuacji opłacenie zasądzonych kosztów procesu spowodowałoby pogorszenie ogólnej sytuacji życiowej powódki i utrudniłoby realizację jej podstawowych potrzeb.

W odpowiedzi na zażalenie pełnomocnik pozwanej wniósł o oddalenie zażalenia i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie wypada zaznaczyć, że zażalenie wniesione przez powódkę jest dopuszczalne, ponieważ - zgodnie z art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. - zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. Nie ma przy tym ustawowego ograniczenia możliwości wniesienia do Sądu Najwyższego zażalenia dotyczącego kosztów procesu jedynie do spraw, w których przysługuje skarga kasacyjna (ograniczenie takie przewiduje art. 394¹ § 2 k.p.c. w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie). Przytoczona regulacja art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. - rozszerzająca katalog spraw, w których przysługuje stronom zażalenie do Sądu Najwyższego - została wprowadzona do Kodeksu postępowania cywilnego przez art. 1 ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 69, poz. 592) i obowiązuje od 22 maja 2009 r., ma zatem zastosowanie w rozpoznawanej sprawie (zaskarżone postanowienie zostało wydane 8 kwietnia 2010 r.). Zażalenie podlega zatem merytorycznemu rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy.

Zażalenie nie jest jednak zasadne. Pełnomocnik powódki zarzucił w nim naruszenie art. 102 k.p.c. przez jego niezastosowanie. W ocenie Sądu Najwyższego nie było uzasadnionych przyczyn do zastosowania tego przepisu przez Sąd Okręgowy.

Zgodnie z art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególnie uzasadnionych, sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że ustalenie,

czy w okolicznościach konkretnej sprawy zachodzą „wypadki szczególnie uzasadnione”, ustawodawca pozostawia swobodnej ocenie sądu, a sposób korzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i to do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstępianie od generalnej zasady (art. 98 § 1 k.p.c.) obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2010 r., II CZ 105/09, niepubl.; z 11 lutego 2010 r., I CZ 112/09, LEX 564753; z 2 grudnia 2009 r., I CZ 92/09, niepubl.). Jednocześnie w orzecznictwie podkreśla się, że ocena ta nie może być dowolna oraz wymaga uzasadnienia zawierającego przedstawienie okoliczności, które sąd uznał za wypadki szczególnie uzasadnione w rozumieniu tego przepisu (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 lutego 2010 r., I CZ 111/09, niepubl.).

Stosując art. 102 k.p.c. (w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie w danej instancji - art. 108 § 1 k.p.c.) sąd nie może powołać się jedynie na ustawowe sformułowanie o istnieniu szczególnie uzasadnionych wypadków, powinien tę szczególność sytuacji strony zidentyfikować i zindywidualizować, odnosząc ją do różnych konkretnych okoliczności, stanów i zdarzeń, na przykład rzeczywiście trudnej sytuacji finansowej, majątkowej, rodzinnej, zdrowotnej, osobistej itd. strony przegrywającej spór, jeżeli sytuacja ta jest mu znana. Także w odniesieniu do zastosowania w wyroku art. 102 k.p.c. obowiązuje ogólna zasada orzekania, zgodnie z którą sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.), co oznacza, że jest obowiązany uwzględnić tylko te okoliczności, które zostały ujawnione w toku postępowania do chwili zamknięcia rozprawy.

Ocena sądu, czy w sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, pozwalający na zastosowanie art. 102 k.p.c., powinna obejmować wszystkie znane sądowi (ujawnione przez strony) okoliczności, które mogą mieć wpływ na podjęcie decyzji na podstawie tego przepisu. Mogą to być zarówno okoliczności związane z przebiegiem procesu, jego przedmiotem, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, ocenianej z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2009 r., III CZ 51/09, niepubl.).

Należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia wyczerpująco wyjaśnił kwestie dotyczące rozstrzygnięcia w zakresie kosztów procesu, w szczególności dlaczego brak było podstaw faktycznych do zastosowania art. 102 k.p.c. Powódka była reprezentowana w procesie przez profesjonalnego pełnomocnika, będącego radcą prawnym. Jednak ani przed Sądem pierwszej instancji, ani przed Sądem drugiej instancji - pomimo złożenia przez pełnomocnika strony przeciwnej (pozwanej) wniosku o zasądzenie kosztów postępowania – pełnomocnik powódki nie powołał ani nie przedstawił jakichkolwiek okoliczności, które przemawiałyby, na wypadek nieuwzględnienia powództwa, za nieobciążeniem powódki tymi kosztami, w szczególności nie przytoczył faktów dotyczących sytuacji materialnej i rodzinnej powódki. Do chwili wydania przez Sąd Okręgowy zaskarżonego postanowienia w przedmiocie kosztów procesu (art. 98 § 1 k.p.c.) pełnomocnik powódki nie przedstawił odpowiednich dowodów mogących świadczyć o trudnej sytuacji materialnej i osobistej swojej mocodawczynie. Informacja o trudnej sytuacji materialnej i osobistej powódki znalazła się dopiero w treści rozpatrywanego zażalenia, a wynika z dołączonych do zażalenia dokumentów (złożonych do akt sprawy po raz pierwszy na etapie postępowania zażaleniowego). W tym kontekście nie można skutecznie zarzucać Sądowi Okręgowemu, że rozstrzygając o kosztach procesu nie wziął pod uwagę „szczególnych okoliczności” przewidzianych w art. 102 k.p.c. i eksponowanych obecnie przez skarżącą, po raz pierwszy w toku procesu, w treści zażalenia.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy oddalił zażalenie.

O kosztach postępowania zażaleniowego orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., biorąc pod uwagę okoliczności wynikające z dołączonych do zażalenia dokumentów, z których wynika, że powódka nie jest nigdzie zameldowana, została uznana za osobę bezrobotną i przyznano jej na sześć miesięcy zasiłek dla bezrobotnych. Ta szczególna sytuacja życiowa powódki uzasadniała zastosowanie w postępowaniu zażaleniowym art. 102 k.p.c.